

А чи було життя до Кузнецовська?

Які мальовничі краєвиди північного Полісся! Яка насиченість краю лісами, озерами, яка родюча поліська земля! На ній оселялись наші предки, засновували свої поселення. У наш час нові поселення вже не з'являються, а розвиваються й розростаються існуючі. І кожне місто чи село на Поліссі може похвалитись датою свого заснування (чи першої згадки в літописах) й історією свого виникнення. Та й сама назва часто може гучно розповісти не лише про населений пункт, а й про місцевість, адже беззмістовних назв не буває: так на Рівненщині постали Висоцьк (1005 р. згадки), Острог (1100 р. згадки), Зарічне (1480 р. згадки), Здолбунів (1497 р. згадки), Верхів (1545 р. згадки), Грушвиця (1565 р. згадки). Мають свою давню історію і села Вараш (1442 р. згадки) та Стара Рафалівка (1547 р. згадки), що нині тісно пов'язані з Кузнецовськом, "заснованим" у 1973 році.

Кожна поважаюча себе людина, як правило, прив'язує себе до чогось такого, що має вічну цінність. Нема нічого величнішого в долі людини як рідний край, його історія, що постійно твориться й накладає свій відбиток на цілі покоління. І людина відшуковує найдавніші відомості про свій рід, село чи місто й пишається ними.

Стосовно походження назви Вараш є кілька припущень. Деякі дослідники виводять її від давньої назви волхвів на Поліссі - "варажб" (В. Рожко), або від назви війська, що тут перебувало залогою - "варяг" (В. Нікітчук). А в силу фонетичних змін "варажб", або "варяг", перетворилось на "вараш".

Але перейменування Вараша в Кузнецовськ - це не тільки стирання з нашої пам'яті частки нашої ж історії, але й вкарбування у пам'ять нащадків давніх поліщуків "визвольної" діяльності радянського терориста-провокатора. Тож мусимо знати, що наш прадавній Вараш виник задовго до першої його згадки в літописі, свідченням чому є знайдені тут давні знаряддя праці. З'явилося поселення завдяки вигідному річковому сполученню, хоч і далеко в нетрях Полісся.

Дана місцевість мала стратегічне значення і для київських князів. Починаючи з X ст., зав'язуються тісніші стосунки Києва з Волинню, через поліські землі пролягають сухопутні й водні торгові шляхи, зокрема шлях з Києва на міста Волинь (на Зах. Бузі) і Червен, через Сандомир у західноєвропейські землі. Надається важлива роль Прип'яті з її притоками не лише як розгалуженому

торговому шляху, а й військовій магістралі. Звідси київські князі вели чисельні війни з Польщею та Литвою. Так, відомі походи Володимира Великого у 983 році на ятвягів, Ярослав Мудрий в 1022 р. цим же шляхом ходив на Берестя, в 1038 - на ятвягів, а в 1047 році - в польські землі. Наш Стир теж був не лише торговою річкою. Саме тут, на місці давнього Вараша (з праць проф. О. Цинкаловського), стояла військова залога на правому березі, чим забезпечувалась охорона торгового шляху по Стиру й прилягаючої території, а також контроль над місцевістю. Київські князі дуже дбали про забезпечення й охорону водних шляхів, що сполучали Полісся з Києвом. Тим паче, що через печенігів (наприкінці IX ст.) та половців (сер. XI ст.) був утруднений доступ до чорноморських соляних озер, а це змушувало київських володарів звертати увагу на підкарпатські соляні джерела, шлях до яких також пролягав через поліські землі.

У часи татаро-монгольської навали велика кількість жителів Подніпров'я тікає перед небезпекою й оселяється на Поліссі. Так виникло поселення ремісників та купців на березі р. Стир поблизу Вараша, що згодом виросло в торгове містечко Рафалівка.

Відомості про дрібні населені пункти, як Вараш чи Ст. Рафалівка, з тих часів незначні, уривчасті. Переважно містять коротку інформацію, і то завдяки прив'язці до певної (визначної) події в краї чи пов'язаної з визначними особами того часу. Так, відомо, що Вараш з 1442 року перебуває у власності князів Чорторійських (Чарторійських).

Славний українсько-литовський рід князів Чорторійських (але з часом ополячених), заснований Василем Чорторійським. Діяння його нащадків тісно пов'язані з долею Волинської землі. Його старший син, князь Михайло в 1445 році був маршалком Великого князя Литовського Свидригайла, а з рук ще двох його синів Олександра та Івана було вбито Свидригайлового конкурента на литовський великокняжий престол Жигмонта Кейстутовича 20 березня 1440 року. В 1547 р. власником Вараша, а також і містечка Рафалівка з навколишніми селами, є Олександр Чорторійський (внук князя Василя). До речі, князі Олександр разом із братом Іваном чимало посприяли своїм авторитетом укладенню в 1569 р. Люблінської унії. З 1570 р. Олександр Чорторійський вже воєвода Волинський. В 1601 році володіння Чорторійських на Поліссі продаються.

Наступна згадка про Вараш 1799 року, коли проводився опис дерев'яної Свято-Михайлівської церкви, збудованої 1776 року. Як бачимо, інформації про с. Вараш обмаль, донеслися до наших днів лише дрібні й уривчасті клаптики про його місце в Київській Русі та в складі польсько-литовської держави. Деякі моменти навіть свідомо затирились або перекручувались радянською владою, й тепер потребують з'ясування задля відновлення історичної справедливості! Особливо це стосується національно-визвольної боротьби в нашому краї в період другої світової війни, та й не тільки Вараша.

Нині вся ця історія древнього поселення призабута. А 15 березня 1977 р. указом Президії Верховної Ради УРСР взагалі було "поставлено хрест" на Вараші з його давнім минулим. І тепер ми, живучи в українському місті з комуно-більшовицькою назвою КУЗНЕЦОВСЬК, стали кузнецовцями.